

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KIÁLLÍTÁSA AZ 1956-OS FORRADALOM 60. ÉVFORDULÓJÁN

Írók a forradalomban

A Bajza utca és a Városligeti fasor sarkán sétálva a fővárosban, az Írószövetség székházának kerítésén végig a fenti tárlat tablói böngészhetik a járkelők. Szentmártoni János, az Írószövetség elnöke és egyben a kerítéskiallítás szerkesztője így ír az eseményről: „Kiállításunk a magyar íróársadalom azon írói és költői előtt tiszteleg, akik aktív szerepet vállaltak az 1956-os forradalom és szabadságharc szellemi előkészítésében. Bátor helytállásukért, a forradalomban való részvételükért börtönbüntetésben, meghurcoltatásban, szilenciumban, zaklatásban volt részük. Volt, aki életével fizetett a magyar szabadságért. A Magyar Írók Szövetsége – a mai Magyar Írószövetség – 1956-ban vált az írók társadalmi felelősségét kifejező intézménnyé a totalitárius hatalommal szemben. A reformok, majd később a forradalom és a demokrácia eszméit következetesen vállalva szerzett tekintélyt

a társadalom minden rétegében. Ha ténylegesen nem az írók robbantották is ki és vívták meg a szabadságharcot, szavaik, alkotásaik termékenyen hatottak a diákságra, az értelmiségre, a munkásságra. Az utcákon és barikádokon harcoló nép heroikus küzdelme pedig csodálatos töltötte el az írókat, akik a forradalom sárba tiprása után igyekeztek fékezni a megtorlást. Az ő példájukat idézi meg képekben és szavakban az emlékezet, útmutatóul a következő nemzedékeknek. Kiállításunk az 1956-os Emlékbizottság támogatásával A magyar szabadság éve című programsorozat keretében valósult meg.”

Az anyagot Benkő Andrea állította össze, grafikailag pedig Gréger Zsolt tervezte. Az utcai enteriőr felvételeket Ughy Szabina készítette.

Az alábbiakban, a tablón látható írók fotói mellett, '56-os szerepükről olvashatnak tömör összefoglalót, valamint ezzel kapcsolatos írásaikból, közszereplői nyilatkozataikból markáns idézeteket.

(Gérecz Attila: Kenyéren és vizen, Szigorított fegyház, Márianosztra, 1955. december)

GÉRECZ ATTILA költő (1929–1956)

Családi háttere miatt egyetemre nem veszik fel, Csepelen munkásként dolgozik. Válogatott sportoló az öttusacsapatban. Hadapród múltja miatt 1950-ben bebörtönzik, koncepció perben 15 évre ítélik. A váci fegyházban a Füveskert költőcsoport tagja lesz. 1954-ben a zajló Dunát átúszva megszökik a börtönből, emiatt három év szigorított fogságot rónak ki rá. 1956. október 30-án szabadítják ki a Kozma utcai Gyűjtőfegyházból. Csatlakozik a szabadságharcosokhoz, november 7-én egy szovjet tank géppuska-sorozata kioltja életét.

„A mocsos padlón fekszem,
hátam vetem a falnak.
A fájdalom... lehet-e versem
hatalmad?

Próbálgatom Anyám mosolyát.
Lelkére még dalaím szórnam...
Könnyeket, mik már nem fagnak át
a formán.

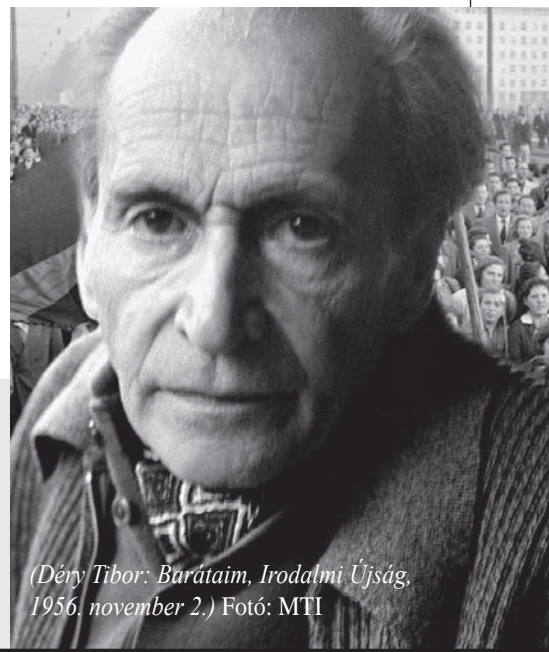
Másom sincs, Uram. Beérem
azzal, hogy arcodat viszem;
csak így bírtam még el kenyéren
és vizen.”

DÉRY TIBOR író (1894–1977)

1954-ben Nagy Imre reformtervezései mellé áll, segíti az 1955. őszi, értelmiségi memorandum megszűlését. 1956. június 27-én a Petőfi Körnek a sajtóról és a tájékoztatásról szóló vitáján kiáll a nyilvánosság bővítése mellett, ezért kizárják a pártból. A Magyar Írók Szövetségének 1956. szeptemberi közgyűlésén elnökségi tagnak választják. A forradalom kitörése után igyekszik rávenni Nagy Imrét, hogy szüntesse meg a statáriumot, s ismerje el a felkelők követeléseit. November 2-án megjelenik az Irodalmi Újságban **Barátaim** című írása, amelyben üdvözli a forradalmat. Támogatja a Petőfi Párt Farkas Ferenc által írt határozati javaslatát a Nemzeti Kormányzó Tanács megalakítására. Írótársai-val együtt követeli a Szovjetunióba deportáltak hazaengedését. 1957 áprilisában letartóztatják, az úgynevezett „nagy íróperben” kilenc év börtönbüntetésre ítélik. 1960-ban amnesztiával szabadul.

„Óvjátok meg a forradalmat! Olyan méltósága volt eddig, amelyet csak az igazság adhat eszmének, embereknek. Egy dologra figyeljünk most: nem a bosszú órája ütött, hanem az igazságtevésé. A forradalom győzött, de ha nem adunk neki időt, hogy erőre kapjon, újra elbukhat. El is sikkaszthatják azok, akiknek érdekük. Fogjunk össze: egy hazánk van, s egy életünk! Ha szavainknak van hitele: fogjunk össze, ne egymás ellen hadakozzunk! Bizzunk a nép erejében és tisztességében!

Ne folyjon több vér! Tisztelet a halottaknak.”

(Déry Tibor: *Barátaim*, Irodalmi Újság, 1956. november 2.) Fotó: MTI

TAMÁSI ÁRON író (1897–1966)

A Rákosi-korszakban 1953-ig nem jelenhetnek meg írásai. 1954-ben a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának a tagja. 1956. szeptember 17-én a Magyar Írók Szövetségének társelnökévé választják. Október 26-án olvassa fel a rádióban Magyar fohász című írását, amely a **Rendületlenül** című röpiratban és az Irodalmi Újságban is megjelenik. Ő írja és olvassa fel a szövetség december 28-ai taggyűlésén a Gond és hitvallás című nyilatkozatot, amelyben az írók kiállnak a levett forradalom célkitűzései, eszményei mellett. A forradalom után egy ideig nem jelenhetnek meg művei, személyét az állambiztonság évekig figyelemmel kíséri.

„A kehely, amelyben magyarok vércseppjei szentelik meg az éltető italt, a világot arra inti, hogy nagyobb gonddal és tisztább lélekkel örködjék az emberi lét méltósága fölött. A hatalmak, amelyek a maguk rendszerében élni jónak és helyesnek látják, adják meg nekünk a lehetőséget, hogy mi is a magunk emberi és nemzeti formánkban élhessünk. Ez a forma nem más és nem is lesz más, mint a társadalmi demokrácia és a nemzeti függetlenség formája...”

Szenvedő lélekkel áhítjuk, hogy a rontó harcok megszűnjenek; s kérjük az emberi bölcsesség szellemét, hogy e harcok küzdőit igazságtalan ítélet ne érje. Méltó életünkért szóban és cselekedetben a történelemhez fohászunk. Fohászunk mindnyájan, munkások, parasztok és ifjúság, nemkülönbön jövőt álmódó költők, akik mind és mindig rendületlenül hívei vagyunk hazánknak.”

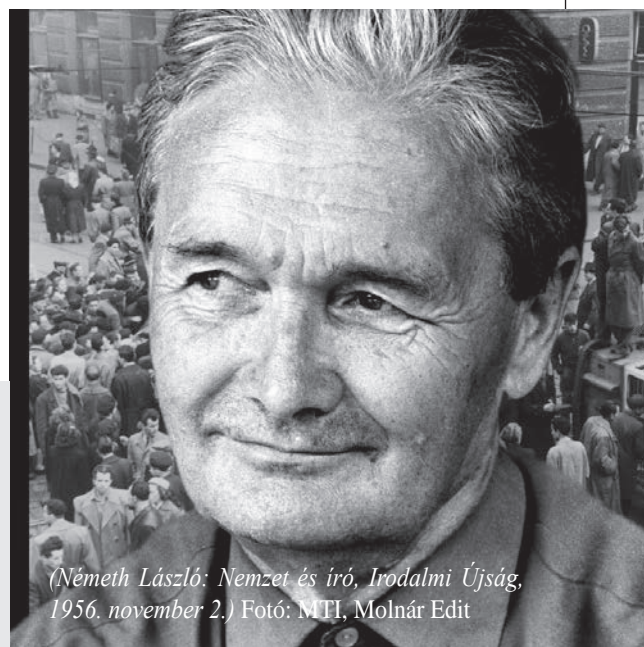
(Tamási Áron: *Magyar fohász*, Kossuth Rádió, 1956. október 26.) Fotó: MTI, Zinner Erzsébet

NÉMETH LÁSZLÓ

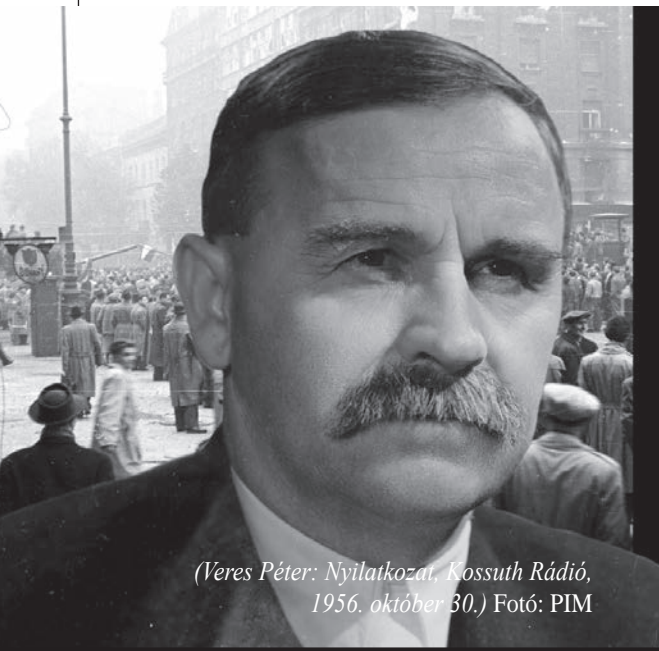
író, drámaíró, műfordító (1901–1975)

A Rákosi-rendszer évei alatt csak műfordításai jelenhetnek meg. 1956. szeptember 17-én, a Magyar Írók Szövetsége közgyűlésének első, titkos választásán az új elnökség tagjává választják. 1956. október 20-án mutatják be a Nemzeti Színházban az értelmiség és a hatalom viszonyát feszegető **Galilei** című drámáját. 1956. október 31-én beválasztják a Petőfi Párt néven újjáalakult Nemzeti Parasztpárt Szellemi Irányító Testületébe. A forradalom napjaiban születnek az Emelkedő nemzet, a Nemzet és író című, a forradalom szellemi jelentőségét meghatározó írásai.

„A történelemben igen ritka dolog esett itt meg, amelyet eddig csak elszigetelten parasztfelkelésekben láttunk: egy nemzet, amely magától föltámadt, s maga keres ott a harc hevében pillanatnyi vezetőket magának. Ez a megdöbbentő látvány, amely a legszörnyűbb bírálata annak, amin átmentünk, úgy érzem, gyökeresen megváltoztatta nemzet és író viszonyát. Szándékosan fordítom meg a sorrendet, és mondom először a nemzetet és azután az írókat, mert ebben az új helyzetben valóban nem a nemzetnek kell a Petőfi tüzoszlopaként előtte járó költőt követnie, hanem a költőnek a nemzetet.”

(Németh László: *Nemzet és író*, Irodalmi Újság, 1956. november 2.) Fotó: MTI, Molnár Edit

(Veres Péter: Nyilatkozat, Kossuth Rádió, 1956. október 30.) Fotó: PIM

VERES PÉTER író, politikus (1897–1970)

1939-től a Nemzeti Parasztpárt vezetőségének tagja, a második világháború befejezése után a párt elnökeként az ország egyik vezető politikusja. Az Országos Földbirtokrendező Tanács élén egyik irányítója a földosztásnak. 1947–1948-ban honvédelmi miniszter. 1948 tavaszán lát napvilágot könyve, **A paraszti jövődő**. 1954-től a felszólalásig, 1957 januárjáig a Magyar Írók Szövetségének elnöke. 1956. október 23-án a Petőfi-szobornál és a Bem téren ő olvassa fel a Magyar Írók Szövetségének kiáltványát. Október 31-én a Petőfi Párt irányító testületének tagjává választják.

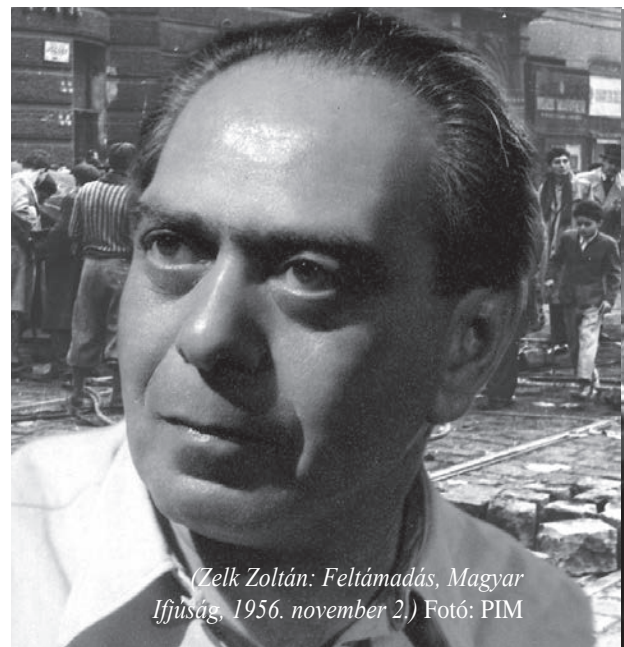
„...boldog vagyok, hogy ennek a népnek a fia vagyok, és hogy írója lehetek. És boldog vagyok, hogy végre százados szolgasors és megalázottság után ennek a népnek olyan fiai, olyan katonái, olyan rendőrei vannak, akik már nem hajlandók saját népüket, a nép igazságáért és a nemzet becsületéért harcoló testvéreiket halomra gyilkolni. Mert a győzelmet ez adta meg nekünk... Most születik igazi nemzetű, testvéri közösségű a magyar nép, a mi népünk.”

ZELK ZOLTÁN költő, műfordító (1906–1981)

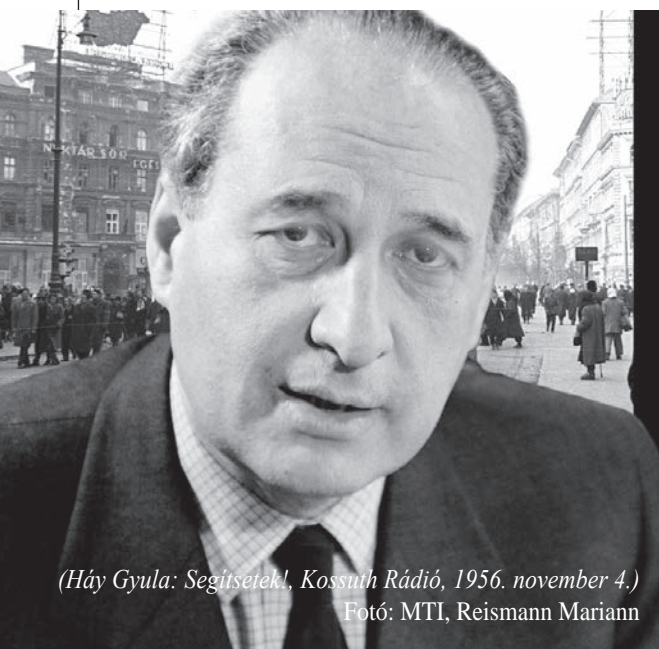
1945 tavaszától a Szabadság és a Népszava munkatársa, az Athenaeum Könyvkiadó lektora és a Kisdobos című gyermeklap alapító-szerkesztője. 1954-ben Nagy Imre reformtörvényei mellé áll. 1956. szeptember 17-én a Magyar Írók Szövetségének elnökségébe választják. 1956. október 23-án részt vesz a Parlament előtti tüntetésen. Október 27-én aláírja a miniszterelnökséghez címzett írószövetségi előterjesztésnek, amely a felkelők követeléseinek elismerését

„Úgy vonaglanak szavaim, mint Budapest kövein a haldoklók, s oly formátlanok, mint a magyar ifjak és munkások szétroncsolt holtteste. De lehet-e most másként szólnom? Én nem tudok. Én nem tudok már, csak sikoltani. Fölsikoltani az egekre és leborulni a világ legnagyobb hősei, a mai magyar ifjak előtt. Óh, magyar ifjúság, s ti városperemének meggyalázott drága népe, hozzátok könyörgök: oldozzatok fel bűneimből és fogadjatok magatok közé, mert higgyétek el, a lelkem már régen a tiétek. Isten áldjon benneteket, ti élők, s Isten veletek, ti holtak, kiknek véréből leszen a feltámadás.”

és a tűzszünet kiharcolását szorgalmazza. 1957. január 17-én letartóztatják, majd a Déry Tibor és társai, ún. „nagy íróperben” három év börtönbüntetésre ítélik. 1958. október 15-én egyéni amnesztiával szabadul. 1962-ig nem jelenhetnek meg írásai.

(Zerk Zoltán: Feltámadás, Magyar Ifjúság, 1956. november 2.) Fotó: PIM

(Hágy Gyula: Segítsetek!, Kossuth Rádió, 1956. november 4.) Fotó: MTI, Reismann Mariann

HÁGY GYULA drámaíró, műfordító (1900–1975)

A két világháború között hosszú évekig él Németországban, Ausztriában, majd a Szovjetunióban. 1956. szeptember 17-én a Magyar Írók Szövetségének társelnökévé választják. Október 6-án jelenik meg **Miért nem szeretem...** című írása az Irodalmi Újságban, vitriolos pamflet a kommunista funkcionáriusról. November 4-e hajnalán ő olvassa fel a rádióban – több nyelven – a magyar írók segélykérését a világ közvéleményéhez. 1957-ben hat év börtönrre ítélik, 1960-ban amnesztiával szabadul. Osztrák meghívásra mehet 1963-ban külföldre, s végleg nyugaton marad.

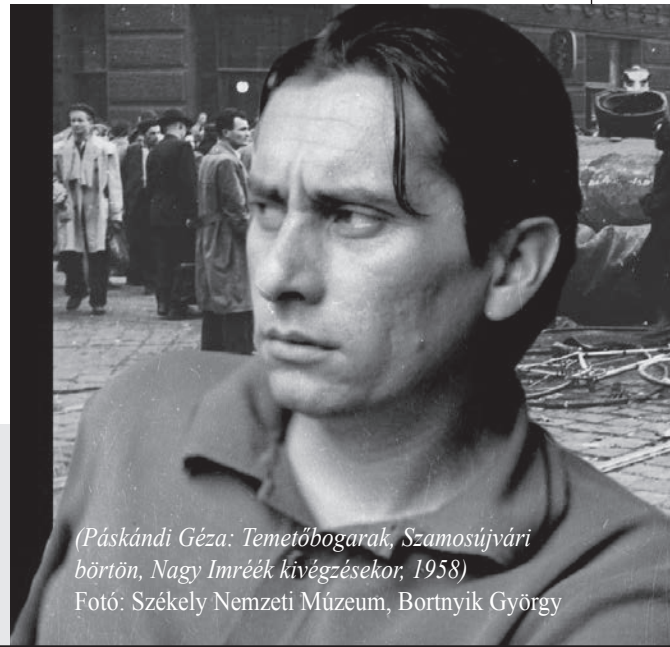
„Itt a Magyar Írók Szövetsége! A világ minden írójához, tudósához, minden írószövetségéhez, akadémiájához, tudományos egyesüléséhez, a szellemi élet vezetőihez fordulunk segítségért. Kevés az idő! A tényeket ismeritek, nem kell ismertetni. Segítsetek Magyarországon! Segítsetek a magyar népen! Segítsetek a magyar írókon, tudósokon, munkásokon, paraszton, értelmiségi dolgozókon! Segítsetek! Segítsetek!”

PÁSKÁNDI GÉZA **költő, író** (1933–1995)

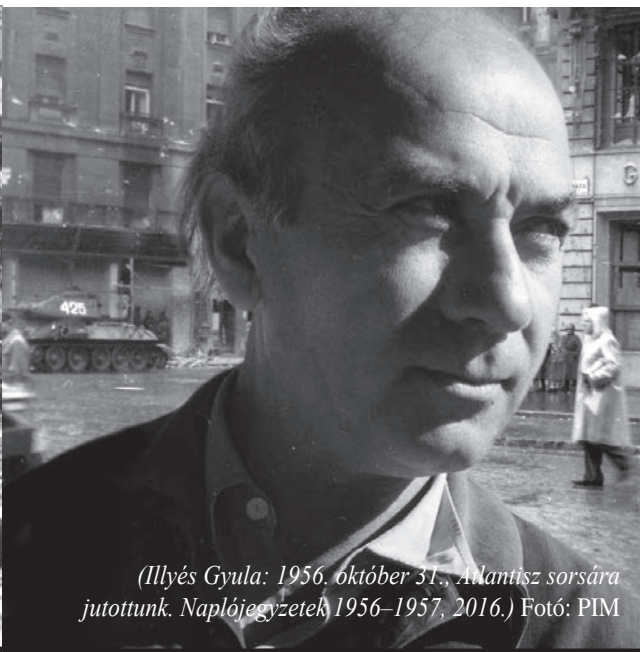
A kolozsvári Bolyai Egyetem hallgatója, már fiatalon megjelennek írásai az erdélyi, magyar lapokban. Az 1956-os forradalom után Romániában magyarellenes intézkedések kezdődnek. Az egyetemi diákszövetség szervezésében való részvétele miatt 1957-ben letartóztatják, éppen amikor megjelenik első verseskötete. Hat év börtönre ítélik. Büntetését Szamosújváron, illetve a Duna-deltában, a salciai kény-szermunkatáborban tölti le. 1963-ban szabadul. 1974-től Budapesten él.

„Ha éltél eddig fülledt izgalomban,
hogy lelsz-e lényt, akiben irgalom van
és eltemet,
most boldogan nyugodj meg!

Van férge földnek,
rovára rögöknek,
kik fantasztaí valami öröknek,
s födetlenül nem hagynak, ne rettenj,
mert nem marad itt senki temetetlen!”

(Páskándi Géza: *Temetőbogarak, Szamosújvári börtön, Nagy Imrék kivégzésekor, 1958*)
Fotó: Székely Nemzeti Múzeum, Bortnyik György

(Illyés Gyula: *1956. október 31., Atlantisz sorsára jutottunk. Naplójegyzetek 1956–1957, 2016.*) Fotó: PIM

ILLYÉS GYULA **költő, író, műfordító** (1902–1983)

1945 tavaszától a Nemzeti Parasztpárt tagja, nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő 1948-ig. 1946 nyarán megszerzei a Magyar Népi Művelődési Intézetet. 1946 és 1949 között a Válasz szerkesztője. 1956-ban a Magyar Írók Szövetségének elnökségi tagja, a Nemzeti Parasztpárt (Petőfi Párt néven) egyik újjászervezője. 1950-ben írt műve, az **Egy mondat a zsarnokságról** a forradalom és szabadságharc emblematikus versévé válik, az Irodalmi Újságban jelenik meg először 1956. november 2-án.

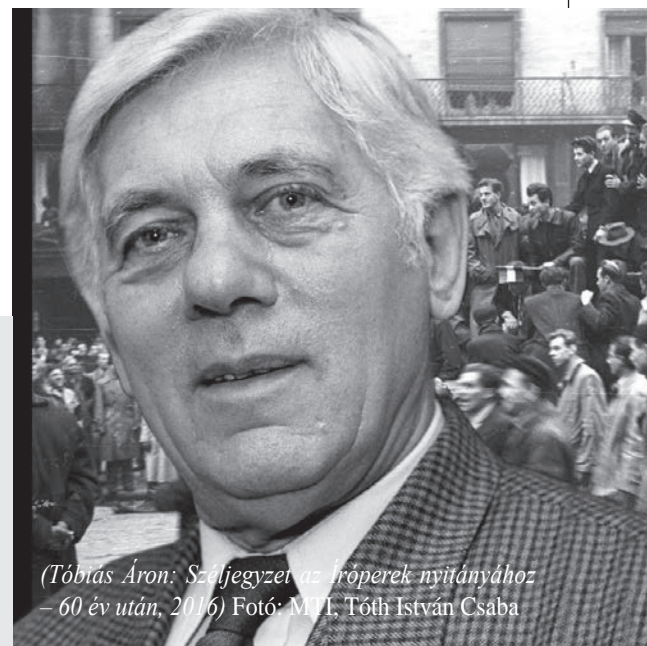
„Azok közé a magyarok közé tartoztam, akik népüket bomló, veszendő népnek érezték... Ezek óta a tiszta egü október végi napok óta másképp vélekedem. Mint annyi magyar, valamiképp azt érzem, mintha még vér is más kezdene járni bennem. Azt érzem, mintha nem törpegerincű nép fia volnék. Ha most utaznék külföldön, a bejelentőlapra, azt hiszem, némi büszkeséggel írnám rá, nemzetisége? – magyar. S nem zavar, hogy ez a hirtelen büszkélkedés nem az én érdemem. A tettet, amely ilyen jól esően csörgedeztetni bennem a magyar vért, nem én hajtottam végre. Mégsem érzem holmi szellemi orgazdának magam, aki más érdemével kérkedik. Miért? Mert ezeknek a tetteknek a végrehajtóit testvéreimnek, öcsémnek, fiaimnak érzem. Egy családban tudom velük magam. Azt érzem, hogy helyettem és nevemben cselekedtek.”

TÓBIÁS ÁRON **újságíró, szerkesztő** (1927)

1946-tól a Magyar Rádió munkatársa. A forradalom idején a Szabad Kossuth Rádió szerkesztője. November 4-e után részt vesz a nemzeti ellenállásban. A Magyar Írók Szövetségének vezetősége november közepén őt és Varga Domokost bízza meg, hogy Bibó István tervezetét a magyar kérdés kompromisszumos megoldásáról a Központi Munkástanács elé terjessze. 1957. május 23-án tartóztatják le mint a Varga Domokos és társai ügynevezett. „kis íróper” másodrendű vádlottját, majd egyévi börtönbüntetésre ítélik. Kiszabadulása után egy ideig könyvtárosként dolgozik.

„A próbáléggömb, amely felettünk lebegett, azt jelentette, hogy nemcsak mi féltünk a hatalomtól, így a vádlottak, velünk az egész nép is, hanem a diktatúrának is százszor meg kellett fontolnia mindazt, amit tenni készült ellenünk... Varga Domokosék küszöbét minden reggelre éjszakai és hajnali titokzatos látogatók után ellepték a különféle kisebb-nagyobb élelmiszercsomagok, borítékba rejtett pénzüsszegek.

S a félelem hulláma így csapott át a terrort irányítók oldalára: megéri-e az írókból ekkora ügyet csinálni? Ám a pillanatnyi megtorpanás után nem sokkal következett a »nagy íróper«, amely viszont már világviszhangra talált. S esztendőig ennek fizette meg az árát a diktatúra, a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány.”

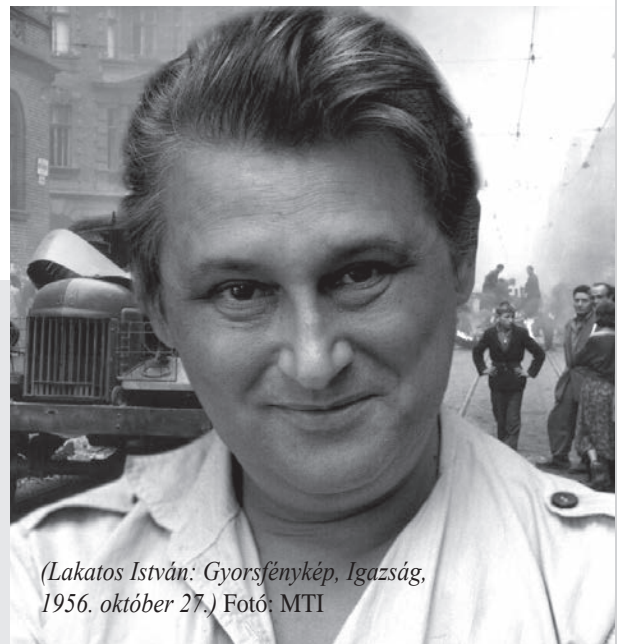

(Tóbiás Áron: *Szójegyzet az íróperek nyitányához – 60 év után, 2016*) Fotó: MFI, Tóth István Csaba

LAKATOS ISTVÁN **költő, műfordító** (1927–2002)

1954-ben kezdeményezi a Bessenyei Kör alapítását, később a Petőfi Kör vezetőségi tagja. A forradalom alatt az Igazságban jelennek meg versei és publicisztikai írásai. November 2-án bevásárolják a Magyar Írók Szövetségének kibővített elnökségébe. November 4-e után összekötő a szövetség és a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsa között. Bibó István november 6-ai kibontakozási nyilatkozatát ő juttatja el az írók Bajza utcai székházába. 1957. március 12-én letartóztatják. 1959-ben szabadul a börtönből.

„A Körút és a Rákóczi út sarkán, mint iszonyú vastetem, hever a Sztálin-szobor. A forradalmi tömegnek nemcsak elkeseredése, dühe: humora is van. Az alapzatról az első órákban nem tudták ledönteni. Elfürészelték a térde fölött, drótkötelet vetettek nyakába, ezer ember rántotta meg azt a kötelet, a bronztetem utoljára remegtette meg a várost, szörnyű dördüléssel a talapzatról lezuhant. Most itt hever, több kilométerre eredeti helyétől, a város hajdan legforgalmasabb pontján. A Rádió ostroma, a laktanyák meghódítása, az egész világ bámulatának kivívása mellett erre is jutott ideje a népnek: idehozni. Mellette feldöntött villamos. Hosszú, fekete teteje messziről olyan, mint hatalmas, piszkos színű koporsó, koporsó a mellékelt hullához. A szobor talapzatán egy pár csizma maradt. Alatta a felírás: Sztálin.”

(Lakatos István: Gyorsfénykép, Igazság, 1956. október 27.) Fotó: MTI

(Fekete Gyula: elhangzott a Petőfi Irodalmi Múzeumban 2006. október 6-án) Fotó: MTI

FEKETE GYULA **író** (1922–2010)

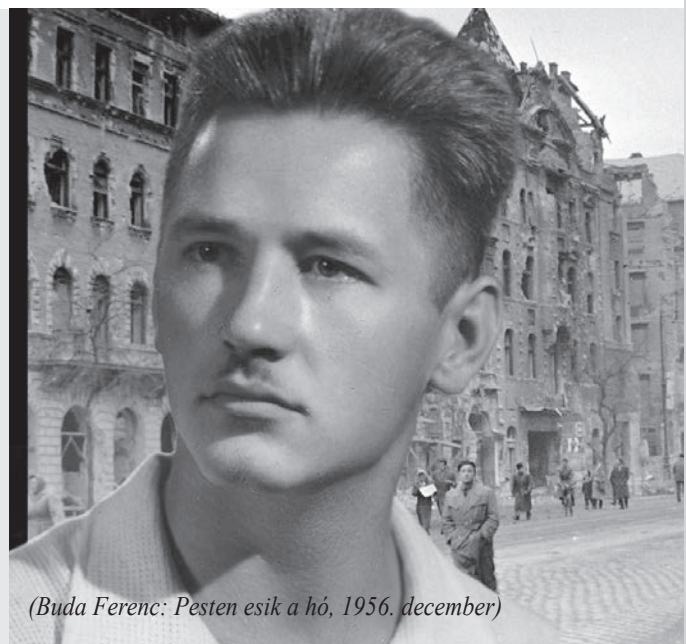
Györfy-kollégista, 1945-ben a földosztás miniszteri biztosa Borsod megyében, majd a miskolci Szabad Szó, később a Március Tizenötödike szerkesztője, a Művelt Nép munkatársa. 1956-ban a Magyar Írók Szövetsége prózai szakosztályának titkára. Ő az egyik szervezője az utcai pénzgyűjtésnek az elesettek hozzátartozói számára. Decemberben letartóztatják, az úgynevezett „kis íróper” keretében elítélik. 1957-ben szabadul.

„Október utolsó napján egyetemisták jöttek, hogy indítsunk gyűjtést az elesettek hozzátartozóinak megsegítésére. Ezt a gyűjtést csak az Írószövetség vállalhatja, lévén az egyetlen olyan szervezet az országban, amelynek van hozzá kellő hitele. Öt lőszeres ládát kértem a katonaságtól. A fiatalok segítettek a ládák fölé kitűzendő plakát elkészítését, rajzolását, festését, ráragasztottunk egy igazi százforintost, és öt helyre kitettük a ládákat: a Keletihez, a Nyugatihoz, a Nemzeti Színházhoz, az Astoriához és Budán a Gellért térre vagy a Móricz körtérre. Másodikán, pénteken tettük ki a ládákat; nemsokára már jött is egy telefon, hogy az egyik tele van, menjünk érte.”

BUDA FERENC **költő, műfordító** (1936)

1955-től jelennek meg versei. 1957-ben három verse miatt – **Rend, Tizenöt-húszéves halottak, Pesten esik a hó** – bebörtönzik. Szabadulása után az egyetemre nem mehet vissza, öt éven át az ország különböző részein segéd-, illetve betanított munkás. Egyetemi tanulmányait 1968-ban fejezheti be. Később Pusztavacson, Kecskeméten és Kerekegyházaán tanít, majd a Bács-Kiskun Megyei Levéltár munkatársa. 1986-tól a Forrás főmunkatársa.

„Pesten esik a hó
Keringve kavargva
A Dunán a habokra
Lelkük-vesztett romokra
Kivert ablakszemekre
Kék szájú emberekre
Csepelre és a Gyárra
A mocsanatlan Várra
Tépett szélű sebekben
Dacoló üzemeken
Aszfaltra száradt véren
Megül halottféhéren
Hordja a szél a földön
Viszi a szél az égen
Pesten esik a hó
Nyílt sebre friss kötésnek
Pest talpig hóféhérben”

(Buda Ferenc: Pesten esik a hó, 1956. december)

Kossuth tér, 1956. október 25-e

„Ballonkabátom én is elégettem”

(Tíz évvel ezelőtt a *Lyukasóra* 2006-os,
októberi számába
készítette Borbély László
az alábbi interjút Ágh Istvánnal.)

ÁGH ISTVÁN OKTÓBERI FOGADALOM

Jó lenne, ha már idejét múltná fogadalmam,
volna csak ősz ez az ősz, közömbös sebhely a seb,
inkább a hosszan tartó túlélésnek örülni,
mintsem az elfeledett áldozatot siratom,
még a továbbélésben is az győzött, ki megőszít,
fölmenti magát, hisz a múltja bírja is ő,
míg korhű változata éled utódaiban,
kárvallottjaiból édesgeti cinkosait,
annak hisznek, ki reményeiket bitorolta,
most meg a vesztőhelyből édeni kertet ígér,
ám én látom, ahogy kényszeredett mosolyából
fegyver villan, a tél elvetemült hidege,
hát akkor soha többé sehogyan soha semmit!
hiába hegedt be a seb, a gyalázat helye fáj.

(Ágh István: *Októberi fogadalom* kötetének címadó verse,
megjelent 2006-ban, a *Nap Kiadó* gondozásában.)

A kerek asztalkán hamutálca, öngyújtó,
a cigarettásdoboz körül kötetek so-
rakoznak. A legvaskosabb kiadvány
Kő András és nagy J. Lambert tényfeltáró
dokumentumgyűjteménye az 1956. október
25-ei *Kossuth téri sortűzről*, telis-tele archív
képekkel. Az egyikén két fiatalember, a pesti
rakpart lépcsőjén fotózták le őket. Két egyko-
ri, elsőéves, magyar-könyvtár szakos hallga-
tó, a szemüveges Arnóth Károly hírlapot ol-
vas, *Ágh István*, vagyis születési anyakönyve
szerint Nagy István, a Dunát nézi. Igazából
befelé tekint, mint most, amikor arra kérem,
hogy ne csak az 1956 őszen történetéről mes-
séljen, hanem arról is, miként van jelen költé-
szetében a forradalom emléke.

– Legutóbbi kötetem címe: *Októberi fo-
gadalom* – kezdi Ágh István, akivel lágymá-
nyosi otthonában beszélgetek. – A *Nap Kiadó*
gondozásában ősszel megjelenő mű ötvenhat

Ágh István
(jobbra)
Arnóth Károly
barátjával

olyan verset tartalmaz az életművemből, ame-
lyek az ötven esztendővel ezelőtti forradalom
tragikus eseményei nyomán fogantak. Min-

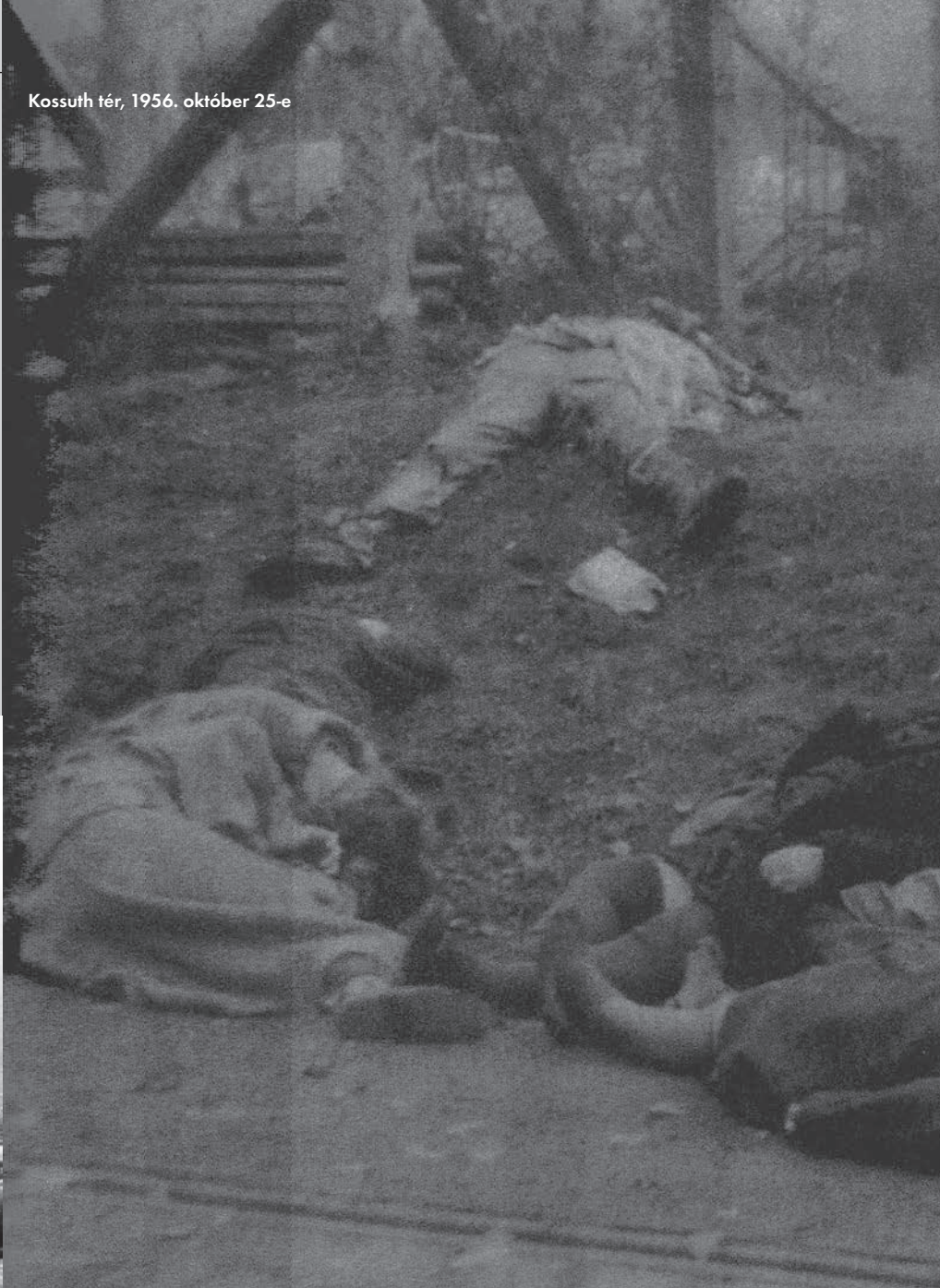
denekelőtt a címadó költemény, az *Októberi
fogadalom*, amely viszonylag későn, 2002-
ben született, a követően, hogy a „baloldal”
ismét győzött az országgyűlési választásokon.

Az *Októberi fogadalom* című kötetben ol-
vashatunk Ágh Istvántól két, személyes vis-
zsaemlékezést, valamint két szépprózát. A
kötet minden egyes sora mögött ott rejtőzik
a leverett forradalom utáni életérzés, közvetve
vagy áttételesen mindig ez nyilvánul meg.

– Azokban a napokban még idegennek
éreztem magam a fővárosban – emlékszik
Ágh István. – 1956 őszen érkeztem szülőfa-
lumból, Felsőiskázról Budapestre: egyete-
mistaként az Eötvös-kollégiumban laktam,
a Ménesi úton. Október 25-én, csütörtökön
szerettem volna elmenni bátyámékhoz Zugló-
ba. Dél előtt hárman, Arnóth Károllyal és Vida
Sándorral együtt vágtunk neki az útnak. Nekik
más úti céljuk volt, a Rákóczi út 5. szám alatti
leánykollégiumba tartottak, hogy megkérdez-
zék, nincs-e szükségük élelemre a lakóknak.
Az Astoriánál, a Múzeum körúton egy tank
állt, piros-fehér-zöld zászló volt rajta, s egy

szőke lány szónokolt, ahogyan Karinthy Cini meg is írta a *Budapesti őszben*. Valaki kiadta a jelszót, hogy menjünk a Parlament elé. Elindult a tank, a tömeg követte. A Tanács körút, a Madách tér, a Bajcsy-Zsilinszky út irányában haladtunk. A tank nem fordult be velünk a Kossuth térre, ahol további harcosok voltak. A Földművelésügyi Minisztérium árkádjá alatt álldogáltunk, figyeltük, hogyan barátkoznak az emberek az orosz katonákkal. A tömeg elindult a Parlament főbejáratához. Mi is kiléptünk az árkád alól Karcsival, énekelni kezdtük a Himnuszt, s akkor dördültek el az első lövések... Elvesztettük egymást, s a rakpartra akartam menekülni, de visszafordultam, mert puskacsöveket és fejeket láttam, egymás után zuhantak a földre körülöttem az emberek. Az életöszönöm azt súgta, hogy talán a 2-es villamos megállójánál, egy földhárnyás védelmében el tudok bújni.

Kossuth tér, 1956. október 25-e

– Nem tudom, miként kerültem ismét Karcsi mellé. Neki súlyosan megsérült az alkarja és a felkarja, de járni tudott. Ellentétben velem: bal felső combomban a csonthártyáig hatolt az egyik szilánk, a másik pedig kiszakította a húst. Úgy feküdtem ott, Isten rendelése szerint, mintha centiméterre pontosan kijelölte volna a helyemet: Karcsit leszámítva minden irányban haldokló emberek vettek körül. Borzalmas élmény volt, a haldoklók harapták a füvet. Körülbelül negyedóraig tarthatott a lövöldözés, azután csönd lett, Karcsi azt mondta, hogy ő bemegy az árkádok alá. Arra kértem, hogy ne hagyjon magamra, rátámaszkodtam, úgy mentük a szemközti kapuhoz.

– Sokkos állapotba kerültem. Levittek az épület alatti pincehelyiségbe, ahol már sokan feküdtek a földön. Cigaretta és konyakot adtak, hogy kissé összeszedjem magam. Elsősegélyben részesítettek. A sebesülteket folyamatosan szállították el. Később a Tétényi útra vittek, ahol csak a szülészeten volt hely.

Nagy Istvánné néven vettek fel az osztályra. Sok férfit tartottak nyilván. A szülészet után a Gellért fürdő inhalációs kamráiban helyeztek el többünket. Karcsi a Szabolcs utcába került, szegény tetanuszmérgezést kapott, de túlélte, könyvtáros lett belőle. Néha előveszem a régi fotót, megörökítették az áldozatokat. Látszik az üres hely, mi feküdtünk ott mielőtt a felvétel készült.

– A sebesültek között számos megrendítő sorssal szembesültem. Az áldozatok száma napról napra nőtt. A Tétényi úti kórházban ismerkedtem meg *Magyar Katalinnal*, aki képzőművészeti középiskolás volt, s a harcok kitörésekor jelentkezett ápolónőnek. November hetedikén elindultak mentőkkel a Terézvárosba, ahol lelőtték. A kórház kertjében temették el. Ez a tragédia tönkretette az egész családját, odahaza, *Mosonmagyaróváron* féltek attól, hogy a kommunisták bosszút állnak, amiért a lányuk ápolónőként megmentette mások életét. Emléke elevenen él bennem.

– Az egyetemen számos hallgatót rúgott ki Szamuely Tibor rektorhelyettes, aki a tanácsköztársaság idején hírhedté vált bolsevikvezető unokaöccse volt. Elsősorban a felsőbb évfolyamokat tizedelte meg, minket, elsősöket valamilyen oknál fogva békén hagyott. A Kossuth téren történt sortűzet hivatalosan évtizedekig elhallgatták, így az ottani áldozatokról sem lehetett beszélni. Nagy Imre kivégzésének másnapján mentem szigorlatozni Pándi Pálhoz, aki annyira a történetek hatása alatt volt, hogy nem is érdekelte a tananyag. Inkább ötvenhat őszéről beszélgetett velem, majd egyszer csak megjegyezte, hogy „*magának nem kell félni...*” Ezzel talán arra célzott, hogy ha nem akarnak tudomást venni a Kossuth téri vérengzésről, akkor a túlélőkön sincs mit számon kérni.

– A ballonkabátomat már korábban elégettük a bátyámmal, mert féltünk. Amikor kiterítettük a földön, mindkét oldalon látszottak a golyósorozatokat nyoma. ♦♦

ÁGH ISTVÁN **MAGYAR KATALIN**

Megörökített halál almáriumszagában
kallódik képe valamelyik fiókban,
ő maga lapátolt földben, időn túli soványan,
lepréselt liliomszál féltreve.

Van-e keresztje? vagy már kimosódott,
isten tudja hová lett, mint az én véres ingem,
Magyar Katalint kiégették az őszből,
szabadjon élni megint,
ballonkabátom én is elégettem.

Ballonkabátok ősze!
A szél zöld-piros, kék-fehér szárnyal,
sárgára váltan vitorlázott a karomba;
Mindenszentek napjának nem volt még annyi halottja,
nem égett annyi gyertya az elsötétítésben:
vörösrezt töltény a szívkamrasötétben.

Kórházi ágyon pislákoltam.
Most a kórházkert húsvéti tapéta
korhadtsont-színű falra,
átvilágított szellő, reménylehet.
Minek gondolna Magyar Katalinra,
ki a Terézvárosban a tizenhat éves vöröskeresztet
lefényképezte, akár a vadorzó,
s a rossz fölvételt nekem adta?

Valahol itt, valamelyik fiókban oszlik
barna homálllyá, valahol fényes földi
lakk pácolja nyakcsigolyáit.
Nem látom, mintha látnám ballonkabátba
csavartan, homlokán csuklya gyapja,
szelíd arcával lepke-bárány,
Jeanne d'Arc és Zója negatívja
hanyatt a pesti járdán.

Mindétiqlen a járdán.
Mennyi színházi topánka porozta,
azóta mennyi uccaseprő söpörte hiányát,
és hányszor hessegettem:
Tűnj el szabadság!
ragályos halálad öröklődik, akár a vérbaj,
nem szabad szeretni engem!

Hasonlított a lányaimra.
Első lelőtt szerelmem,
nincs emléke a rejtek szülőszobáról,
szülőanyává hamisított nevemről,
mikor a sebem bűn volt, s professzorokká
taníttatott a század,
szökevény- s disznóbújtatásra.
Gézből szivárgott sebem vallomása:
Ülj az ágyamra! hadd fessek túlnagy köpenyedre
véremmel gyereket, pontosat, mint az iskolában.

*(Megjelent a szerző Októberi fogadalom
című kötetében, Nap Kiadó, 2006.)*